

má iz pešk, košic in séména (murb) drevje zredi.

Da se ta namen doseže, naj bi na deželi povsod, kjer koli so šole, v priličnim kraju srejna odločila kakošen kos njive, travnika ali tudi pašnika, kteriga naj terdno ogradi, spodobno pripravi, in pristojno s potrebnim orodjem previdi, ter ga tako vredeniga šolniku izroči.

Da bo soseska v ti reči svoj namen dosegla, se tak vert z družimi rečmi razun drevesne reje ne smé pečati. Šolski otroci se v takim vertu lahko nauče drevje iz pešk gojiti, ga po raznih načinih požlahnevat, ga presajati, in z murbo v caker hoditi, da se svila dobi. Čez 5 let se že iz taciga verta po niski ceni tistim, ki so zavezani drevje saditi, dovolj drevesic prodati zamore in skupljeni znesik se utegne v zboljšanje verta obrniti. Da bi se otroci čbelarstva naučili, bi mogel, če je kraj za čbelarstvo vgoden, tudi ulnak v takim vertu biti.

Izgovor, da v nekterih krajih, kakor postavim v Cerknici itd. zima murbo zatira, je piškav, ker sim to reč, Ljubljanske murbe posadivši, sam skusil; murbe namreč so zalo rastle in srečno prezimile. Tudi sta dva Cerkniška moža, ki kmetijstvo čislata, že več let nekaj murbnih drevés ohranila in eden teh je clo sviloprejk, ki so jajčka zlegle, izgojil.

Murba pa v Cerknici, kakor tudi kje drugod, bolj zavolj družih vzrokov, kakor zavolj zime ne napreduje, namreč, če je napčno vsajena. So, ki drevesu komaj toliko prostora odmirajo, kakor ga zidar po primerji kamnu odloči, ki ga misli terdno v zid vložiti. Tako drevó res čversto v zemlji stoji, životari siromaško nekaj let, in poslednjič vsahne. Drevó naj se vselej bolj plitvo vsadi, da mu sonce koreninice ogreva; naj se zemlja izrahlja, da iz nje korenine živež serkati zamorejo; vejice naj se drevesu kar čisto posnamejo, in kader ozeleni, naj se tisto nepotrebnih pogank znebi, da potrebnim vejicam živeža ne zmanjkuje.

Nekteri veselje zgubé sadonosno drevje saditi zato, ker jim za trud le nevolja ostane, ko drugi njih sadje skrivaj pobašajo. Da je tako djanje napčno in da mora gospodarja zlo žaliti, je gotovo — ali vendar ravno to pregrešno djanje kaže, kako treba je v sleherni srejni za povzdigo sadoreje skerbeti, ker se iz skušnje vé, da v tistih krajih, kjer je sadja dovolj, se le redkokrat kdo pritoži zastran te hudobije; v krajih pa, kjer se sadje zanikerno glejšta, ga mesec, preden dozori, rad posuši.

Ako bi se po imenovanih nasvetih, ki so večidel že po raznih časnikih razglašeni bili, z zjedinenimi močmi po srejnah za zboljšanje sadjoreje in vpeljanje murb skerbelo, in ako bi tudi cesarske gosposke srenjske predstojnike v ti reči neutrudljivo podpirale, bi v 20 do 30 letih kraj, ki je v ti reči na nar nižji stopnji, kar sadjorejo tiče, rajsko lepoto doseči mogel.

Jož. Bevk.

Ogled kmetijstva na Angleškem.

(Dalje.)

Kako Angleži z gnojem ravnajo.

Kakor so Angleži veliki mojstri v obdelovanju poljá, ravno taki nemarneži so z gnojem.

Kakor pri nas veči del kmetovavcov nemarno ravna z gnojem, ravno taka je na Angleškem; iz hlevov ga izkidajo in na dvorišu ga spera dežev-

nica in prepeka sonce. Dvoriša mnogih kmetij so tako posvinjene po raztrošenim gnoji, da skoraj prostora ni, kamor bi človek s čedno nogo stopil.

Ta nemarnost z gnojem se pa zamore toliko manj zapopasti, ker Angleži svojo živino večidel na pašnikih redijo, tedaj si v hlevih le malo gnoja pridelayo.

Ker bi pa vunder radi svoje njive obilo gnójili, vozijo delječ iz mest gnoj skupej in išejo skerbno po družih rečeh, ki bi gnoj nadomestovale.

Nar več porabijo na Angleškem tistiga tičjeka, kterimu guano pravijo, in kteriga na leto blizo 4 milione centov na Angleško pripeljejo. Dr. Liebigov patentirani gnoj so že vsi kmetovavci opustili, ker je silno drag in nič ne zdá.

V nekterih krajih, kjer je zemlja debela, je sploh navada, apno po njivah trositi. Zato je pa tudi v marsikterim kraju sila veliko apnénic, iz kterih se apno na vse kraje vozi.

Ker pa zemlja ni debela, potrosijo apno samo poleg germovnatih plotov, da na to vižo pokončajo merčese, kteri se v germovji tako radi nabirajo.

V tistih krajih Angleškiga, kjer živina večidel na pašah živi, rajtajo od ene krave 80 centov gnoja; v tistih krajih Škocie pa, kjer ne ženó živine na pašnike, ampak jo v hlevih redé, rajtajo 160 centov gnoja od ene krave.

(Dalje sledi.)

Pretres človeške hrane in pijače.

Po Molešott-u.

Da niso vse jedila enako tečne ali redivne, je vsacimu znano; ktera jed pa je bolj tečna od druge, in zakaj, tega ne vé vsakdo.

Slavni Molešott pretresuje človeško hrano takole:

Za mesovjem nar bolj tekne kruh. Vsako žito, iz kteriga se kruh péče, ima nar več v sebi močca ali štirke in nekoliko sladkora ali cukra; — tako imenovanih živalsko-rastlinskih reči, namreč vlečca (Kleber) in beljakca (Eiweisstoff) pa je v krušnim žitu za tretji del manj kot v mesu.

Če je kruh za tega voljo že manj tečen kot meso, ga pa tudi zavoljo tega želodec težji prebavlja, ker se vlečic v ti razmeri težji razkroji.

Kar pa tečnost mnogoverstniga žita vtíče, je pšenična in režena moka nar bolj redivna; turšica, rajž, ječmen in ovés veliko veliko manj teknejo.

Za mesam in kruham je nar bolj tečno sočivje: grah, bob, leča. V grahu je obilo nekiga posebniga beljakca, ki se v želodcu že veliko lože razkroji kot beljakic kruha ali laknjic (Faserstoff) mesa. Če bi ljudje vedili, kako tečno je sočivje, bi ga gotovo bolj špogali, kakor do zdaj; le to je pri sočivji zoperno, da želodec njegovih lupin celo na nobeno vižo prebaviti ne more, da se tedaj sočivje mora k teško prebavljivi hrani prištevati. Temu je vunder lahko v okom priti, ako se sočivje brez lupin, to je, popolnoma razkuhano v podobu juhe ali župe vživa. Kuharica naj pa sočivje kuha v deževnici, ker v studenčnici kuhano je še težji prebavljivo, ker se apno studenčne vode ali sploh vode iz vodnjakov ali štirn z grahovcam v neko zlo terdo in teško prebavljivo stvar sprime.

Sočivje ima veliko fosfora v sebi, kteriga posebno možgani potrebujejo, ki brez fosfornate masti obstati ne morejo. Sočivje je tedaj potrebna hrana za možgane, (po tem takim zna biti, da „dobre glave“ izvirajo od več povžitiga sočivja, in sočivje bi utegnili biti pomoček iz slabo rejenih možganov dobre glave stvariti).

Krompír in repa, kakor sploh vse korení, pake

se ne morejo s sočivjem nikakor primerjati, ker imajo scer veliko več močca, pa sila malo beljakca; so scer te jedila tečniši in lože prebavljive kakor zelenjad, vunder se krompir in vse korenike v nobeni reči ne morejo meriti z mesam, kruham in sočivjem. Iz krompirja se scer napravi veliko kervi in tudi masti v človeškim in živalskim truplu, ali krepko in močno meso se ne naredi iz krompirja, tudi je kri iz krompirja lena, in možgani ne dobivajo potrebniga beljakca. Človek, ki večidel od krompirja živi, nima prave moči, njegovakri je gosta in lena, glava je bolj topa. Tega živa priča — pravi Molešott — so Irci, ktere bo ob pomanjkanju druge hrane, krompir vse polénil in potopil.

Sadje, ki hladi človeka ob vročini poletja, in se okusu toliko prileže, ima tudi nekoliko redivne moči v sebi, in kolikor več je beljakca, močca in olja v njem, toliko tečniši je; za to se po pravici mandeljni, orehi in kostanj prištevajo k redivni hrani. Mnoge kislina, ki so v sadji, kakor jabelčna, limonina in vinska kislina imajo tudi to dobro lastnost, da razkrojujejo beljakca družih jedil, in tudi zavoljo tega je sadje zdravo in dobro.

Vedne premembe, ki se po življenji v našim truplu godé, pa terjajo dostojno mero pijáče; nar bolj naravna, potrebna in zdrava pijáča pa je voda.

Le z vodo združene so naše navadne tako imenovane terde jedila (mesó, kruh, sočivje itd.) zdrava hrana.

Ker pa je mleko po svojih obstojnih delih hrana in pijáča, se smé po pravici réči, da je mleko zapopadek vsiga življenja.

Pa med mlekam in mlekam je velik razloček, kar tečnost in prebavljivost vtiče.

Od družih pijác drugikrat.

Potovanje po Laškim.

Spisal M. Verne.

7. pismo.

Dragi prijatel!

V Folinji 16. rožnika 1847.

V Mačerati sim prenočil in gotovo bolj sladko spal, ko v letu 1815 kralj Murat, ko so ga naši Austriani tod okrog hudo stiskali. — Drugi dan, 15. rožnika, sim šel zgodaj iz Mačerate naprej. Tù se pride v lep velik dol, na široko prav prijazno polje, ki ga okrog in okrog zali griči obdajajo. Na tem polji in okrog po gričih so 3. dan velikiga travna 1815 Austriani, ki jih je general Bianki (Bianchi) vodil, Neapolitane ž njih kraljem Murat-am hudo otepli. Čez dva tisuč je bilo pobitih. Še naprej se pride v Tolentín, kamor je od Mačerate 12 milj.

Tolentín šteje do 5000 duš, pa je revno vmazano mestice verh zaliga griča; vender je zavolj tega k nekaki časti prišlo, de je general Bonaparte tù v letu 1797 s papežem Pij-am VI. mir storil. Tudi prej v miselvzeti boj se imenuje boj pri Tolentínu. — Tù sim se le toliko mudil, kolikor je bilo treba, de sim zalo cerkev sv. Miklavža Tolentinskiga ogledal. Za velikim altarjem je velika železna skrinja s svetnikovim truplam, dobro k tlam priklenjena, in ne vém s koliko ključavnicami skerbno zaperta. Ko sim jo ogledoval, mi je cerkovnik „mali kruhek“ v roko vtisnil. Kaj je to? ga vprašam. „Vidite, pravi, vsako leto spečemo veliko tacih kruhkov. Na svetnikov god pridejo škof, odprejo skrinjo — in ti kruhki se položijo na svetnikovo truplo, in se potem romarjem delijo. Dobri so za merzlíco, za grižo, ko glava bolí itd.“ „Prijatel! mu odgovorim, vam verjem, za vse utegnejo dobri biti, le za prazen želodec in lakoto niso, ker so premajhni. In res so majčkini ko dvajsetice in še ne pol persta debeli.

Od Tolentína naprej sim se celi dan med visocimi gorami peljal. Apeninske gore so, — samski deli in visokejši verhi se pa v vsakim kraju po domače drugač imenujejo. Opoldne sim — če se iména prav spomnim — v Mučii (Muccia) prav dobro vino pil. Ravno tako je bilo, ko cevedin v Gorici. Drugod v papeževih deželah so vina nekake posebne sladkobe, ki mi ni dopadla.

Popoldne sim prišel v Saravále, velik terg med visocimi gorami, ki pa niso tako zlo kamnite ko naše. Še le o mraku sim prišel na verh Apeninov, na lepo ravnino. Cesta pelje poleg veliciga jezera, ki pa mende ni globoko, ker je bičja dovelj iz vode viditi. Tama je že bilo, ko se je cesta nazdol nagnila, in od tod sim se še čez dvé uri zmiram nazdol v Folínj (Foligno) peljal. Od verha Apeninov dol po klancu na obéh stranéh ceste prek hribov je bilo toliko kresnic, de se nisim mogel prečuditi, kje so se vzele; vse je bilo živo, vse je miglalo in se blesketalo.

O pol dvanajstih ponoči sim prišel pred Folínj, pa mesto, ki je obzidano, je bilo zaperto, in vratár je spal. Debelo četert ure je voznik terkal in klical prej ko ga je zbudil, de smo vsi trudni vender saj pod streho prišli.

Folínj je lepo mestice, ki šteje čez 10.000 duš. Ljudje so delavni in premožni. Ko sim zjutraj vstal, nisim veliko maral po Folinjskih ulicah laziti, in tudi ne Folinjskih cerkvá ogledovati, desiravno so mi pravili, de je nekoliko krasnih, visoko čislanih podob viditi, slikanih od slovečih umetnikov. Raji sim šel svetiga Frančiška v Asíz obiskat.

Slovanski popotnik.

Spisuje Fr. Cegnar.

* Slovanski časopisi močno obžalujejo, da je zavolj prepiclega števila naročnikov več slovanskih časopisov konec junija nehati moralo. Tako pišejo „Pohladi“ med drugim: „Časopisi česko-slovanski jeden za drugim ginejo. Moravske „narodne novine“ pod vredništvom g. J. Oherala so s koncem preteklega mesca nehale. Z žalostnim srcem se je poslovil vrednik občinstvu. Mi obžalujemo taki pad in neprerokujemo našemu slovstvu slavne bodočnosti. Nemarnost za slovstvo se širi med nami Slovaki, na Českem in na Moravskem od dné do dné. Kjer se pa slovstvo zanemarja, ondi se narod k spanju pripravlja. Ne bodite tedaj leni Čehi, Moravani, Slovaci! Ako si prihranite kak par goldinarjev, pa zakriva temota vaše oči. Ah ti temota, ako luč zakriješ! Morfej se smeja, prorok pa zdihuje nad Čehoslovani, nad Moravoslovani in nad Slovani Tatranskimi“. — Ravno tako tudi „Neven“ žaluje, da ima „Pravdonoša“ tako malo naročnikov in med drugim govori: Kaj pomagá, da ljudje ti časopis tako hvalijo in ga v zvezde kujejo, ako mu pa od druge strani pomoči odrečejo; tega je kriva neka merzlota našega občinstva, ki se je od nekaj časa sém gledé narodnih, posebno književnih stvarí, pojavila. Za resnico, prišli so časi, v kterih na polji dušne omike grémo rakovo pot! Pred nekterimi leti je tlel v persih naših rojakov za vse, kar je narodnega, nek žlahtin naduševljajoč žar, ki je poslednje dobe ugasnul, in na mestu njega se je povsod kakor kača vgnjezdila neka hladna sebičnost, nesloga in nemarnost za svoje; in več zares ni potreba, kakor popustiti to malo narodnih naprav, kolikor jih še imamo in odpreti na široko vrata slavodobitnemu tujstvu. O tempora, o mores! — Tudi „Bčela“ v Celovcu se pritoži, da ima vpešana krila, in da bomorala opešati, ako ji rodoljubi pod perutnice ne sežejo, ker dozda le 179 naročnikov šteje. Prosi toraj za pomoč in pristavi, da bo konec augusta morala ugasniti, ako se do tistih dob saj še 60 naročnikov ne oglasi.